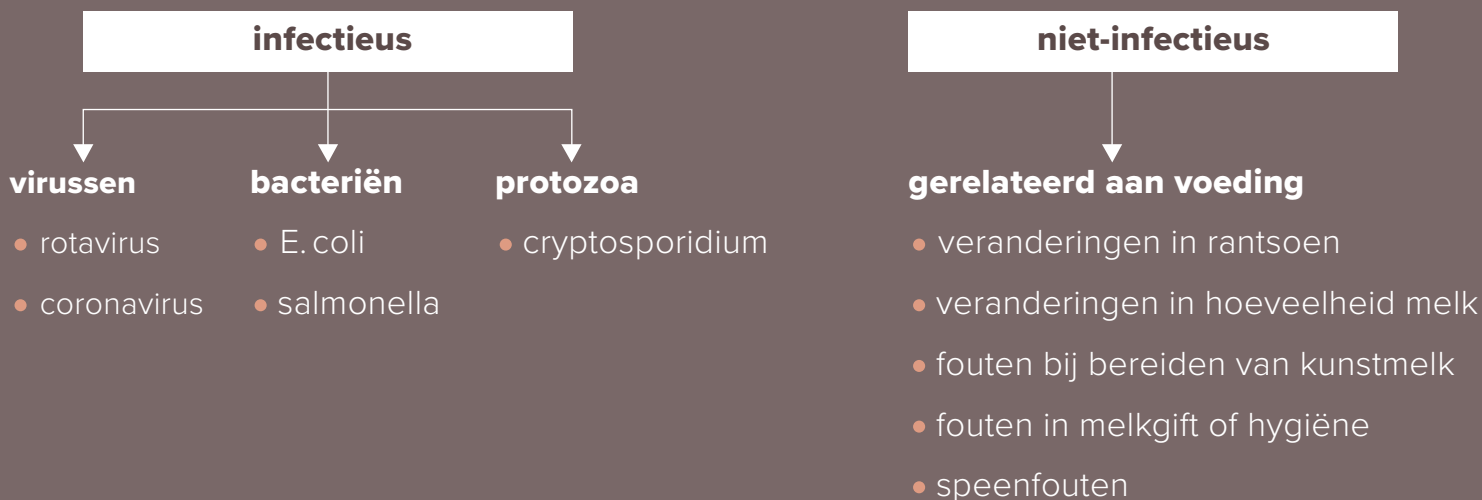

Belangrijkste veroorzakers van kalverdiarree

De strijd aanbinden met kalverdiarree

Kalverdiarree is doodsoorzaak nummer één bij jonge kalveren. Welke veroorzakers zijn in het spel en wat kun je doen om het te voorkomen? Dierenartsen Pleun Penterman en Linde Gille geven tekst en uitleg.

TEKST INGE VAN DRIE

Hoe goed je je best ook doet, op elk bedrijf komt kalverdiarree wel eens voor. Op veel melkveebedrijven vormt de ziekte een bron van frustratie. De kans op kalversterfte neemt toe, de groeisnelheid van het kalf is lager en een ziek kalf levert extra werk op. 'Soms is het lastig om er vat op te krijgen. Wat is de oorzaak en hoe voorkom je dat andere kalveren ook besmet raken? Het kan frustrerend zijn als je de stal inloopt en daar weer een kalf met diarree aantreft', zegt MSD-dierenarts Pleun Penterman.

Een gezond kalf neemt dagelijks zo'n vier tot acht liter vocht op. Normaal gesproken levert dat elke

dag zo'n 300 gram vaste mest op. Maar een ziek kalf verliest veel vocht, weet de Vlaamse MSD-dierenarts Linde Gille. 'Een kalf met diarree kan zomaar 6,5 tot 11 kilo vocht uitscheiden. Dat is zo'n 13 tot 18 procent van het lichaamsgewicht van een kalf. En met het vocht gaan ook voedingsstoffen verloren.'

Dit jaar perfect voor ziektekiemen

Kalverdiarree komt op vrijwel elk bedrijf wel in meer of mindere mate voor. 'Maar dit jaar is wel perfect voor ziektekiemen. Hoe vochtiger het is, hoe beter die gedijen', legt Penterman uit. 'Ook als het heel koud is, is de kans op kalverdiarree hoger. Het kalf

Geeske Veerbeek: 'Ik meet altijd de kwaliteit van de biest'

Kalverdiarree komt gelukkig niet veel meer voor op het 130 koeien tellende melkveebedrijf van Bart en Geeske Veerbeek uit Nagele. 'Maar in het verleden hadden we regelmatig rota en cryptosporidiose', vertelt Geeske, die naast boerin ook dierenarts is bij DAP Noord-oostpolder. 'We werken daarom nu aan veel weerstand bij de kalfjes, want bij kalverdiarree gaat het vaak om de balans tussen weerstand en infectiedruk.'

Zo krijgen de kalfjes op het bedrijf binnen twee uur drie tot vier liter biest van goede kwaliteit. 'Ik meet altijd de kwaliteit van de biest. Biest met een Brix-waarde hoger dan 23 vriezen we in. Na het verstrekken van de biest desinfecteren we de fles.'

Geeske gebruikt aparte emmertjes van vijf liter voor de biest. 'Die bewaar ik, met een deksel erop, in de koelkast om een goede biestkwaliteit te kunnen blijven garanderen. Voor het invriezen gebruik ik yoghurtmermtjes van een liter. Die ontdooien sneller dan bakjes van twee liter. Met een permanent

marker schrijf ik er de Brix-waarde en de datum op en na gebruik gooi ik de emmertjes weg.'

De kalfjes, die in een iglo zitten, drinken melk uit een eigen speenemmer. 's Zomers zijn de emmers voorzien van een haarnetje om te voorkomen dat er vliegen in de melk komen. Vanaf dag twee krijgen de kalfjes ook water. 'Dat doe ik in een teiltje en niet in de speenemmer om te voorkomen dat het water mengt met de melk. Op het melkmengkarretje heb ik een oud fietsmandje van een kinderfiets gemonteerd. Daar zit de borstel in om de teiltjes schoon te maken en een preventief middel tegen cryptosporidiose, dat we zeven dagen lang geven. Aan elke iglo heb ik zeven tieltes hangen. Die schuif ik op als een kalf het middel heeft gehad, dan weet ik het precies als de zeven dagen voorbij zijn.'

Bart en Geeske vaccineren daarnaast de koeien en drachtige vaarzen met Fencovis, zodat ze meer antistoffen tegen E. coli, rota en corona aanmaken in de biest. 'En we pro-

beren de infectiedruk zo laag mogelijk te houden door te zorgen voor een zo schoon mogelijke omgeving.'

Voedingsdiarree komt tegenwoordig ook minder vaak voor op het bedrijf dan vroeger. 'We zijn gestopt met het onbepert voeren van melk. Dat hielp. De kalfjes krijgen nu twee keer per dag ruim vier liter melk met een hoog aandeel mageremelkpoeder. Nog liever zouden we drie keer per dag voeren, maar het ontbreekt ons aan tijd.'

stopt dan energie in andere dingen, bijvoorbeeld in het zichzelf warm houden.'

De gevolgen van kalverdiarree kunnen heftig zijn, weten de dierenartsen. 'Kalverdiarree is doodsoorzaak nummer één bij jonge kalveren. Meer dan de helft van de sterfte in de eerste maand wordt veroorzaakt door kalverdiarree', vertelt Penterman. 'De kans dat een kalf sterft tijdens de opfok is voor een kalf met diarree elf keer zo groot. Ook hebben kalveren met kalverdiarree een bijna drie keer zo grote kans op luchtwegaandoeningen.' Daarnaast groeien kalveren met kalverdiarree minder goed, voegt Gille toe. 'Er zijn zelfs studies die aantonen dat die trage groei ervoor zorgt dat vaarzen in hun eerste lactatie 500 kilo melk minder produceren dan kalveren die wel een goede opfok hebben gehad.'

Cryptosporidiose komt het vaakst voor

Kalverdiarree kan verschillende oorzaken hebben. De dierenartsen maken onderscheid in infectieuze en niet-infectieuze oorzaken (zie illustratie op pagina 42). Bij infectieuze oorzaken zijn er ziekteverwekkers in het spel. Dat kunnen bacteriën zijn, zoals in het geval van E. coli. 'Als diarree al binnen vijf dagen na geboorte voorkomt, heeft het vrijwel altijd een bacteriële oorzaak', legt Gille uit. Ook virussen als het rota- en het coronavirus kunnen diarree veroorzaken. Ten slotte kunnen ook protozoa of eencelligen diarree tot gevolg hebben. Dat is bijvoorbeeld het geval bij cryptosporidiose.

Van de infectieuze ziekteverwekkers komt cryptosporidiose het vaakst voor. Uit onderzoek van het Waalse laboratorium Arsia bleek dat bij iets meer dan vijftig procent van de ingestuurde mestmonsters cryptosporidium de boosdoener was. E. coli trad op bij ongeveer een derde van de mestmonsters, terwijl het rota- en het coronavirus bij achtereenvolgens een kwart en ruim tien procent van de mestmonsters werd aangetroffen. Salmonella kwam met minder dan vijf procent veel minder vaak voor.

Mengen van kunstmelk en volle melk

Ook als er geen ziekteverwekkers in het spel zijn, kan diarree optreden. Vrijwel altijd spelen voerfouten dan een rol. Zo kunnen veranderingen in het rantsoen of de melkhoeveelheid diarree veroorzaken. Ook het foutief bereiden van de kunstmelk zorgt regelmatig voor problemen. 'Een te lage temperatuur van de melk en een te lage of een te hoge concentratie van de melkpoeder kunnen diarree veroorzaken', somt Penterman op. 'Ook het mengen van kunstmelk en volle melk kan problemen opleveren. Volle melk stremt in de maag, maar kunstmelk niet. Als een kalf 's ochtends het een krijgt en 's avonds het ander, dan weet de maag van zo'n kalf niet wat het moet doen.'

Het op de juiste hoogte aanbieden van de melk is ook van belang. 'Als de melk op de goede hoogte wordt aangeboden, gaat deze rechtstreeks naar de lebmaag en niet naar de pens, waar de melk gaat "rotten"', weet Gille. 'De temperatuur, de concentratie en de

hoogte van het aanbieden zijn dus het belangrijkste', vat ze samen. 'Als twee van die drie factoren kloppen, gaat het vaak nog wel goed. Maar als maar een van de drie factoren in orde is, gaat het mis.'

Voer de melk in ieder geval niet met de sonde, waarschuwt Penterman. 'Dan is de kans groot dat de melk rechtstreeks in de pens loopt. Bij elektrolyten mag dat wel en bij de eerste keer biest ook, maar bij kunstmelk of volle melk moet je de sonde beslist niet gebruiken.'

Zieke kalfjes als laatste voeren

Wat kunnen veehouders doen om diarree te voorkomen? Allereerst zorgen voor genoeg biest, die schoon is, van goede kwaliteit en op het juiste moment verstrekt wordt. 'Biest bevat onder meer stoffen die de groei en de ontwikkeling van de darmen stimuleren', geeft Gille aan.

Ook een schone omgeving is belangrijk, vult Penterman aan. 'Als een kalf diarree heeft, zorg dan dat er geen ander kalf in de buurt is. Voer zieke kalfjes als laatste en reinig het hok grondig voordat er weer een ander kalf ingaat. Bij cryptosporidiose bijvoorbeeld kunnen eitjes nog maanden overleven.'

Voeding is een derde aandachtspunt. Kalfjes hebben voldoende voer van goede kwaliteit nodig. 'Een makkelijke vuistregel is dat kalfjes ongeveer een kilo melkpoeder per dier per dag nodig hebben. Als je vier liter geeft met een concentratie van 125 gram melkpoeder per liter, heb je dus een halve kilo gevoerd. Om aan die een kilo te komen, kun je meer liters geven, de concentratie verhogen of gewoon vaker voeren', legt Penterman uit.

Water aanbieden is eveneens goed voor de ontwikkeling, vinden beide dierenartsen. 'Een kalf dat water drinkt, zal sneller krachtvoer gaan eten', zegt Gille. Toch bestaan er over het aanbieden van water ook veel misverstanden. 'Er zijn veel veehouders die denken dat een kalf dat veel water drinkt, diarree krijgt. Maar het is juist andersom: een kalf dat diarree krijgt, zal water gaan drinken om uitdroging te voorkomen.'

Een andere veelgemaakte fout is dat veehouders bij kalveren met diarree stoppen met het geven van melk en alleen nog elektrolyten toedienen. 'Elektrolyten mogen nooit de melk vervangen', stelt Penterman. 'De kalfjes krijgen dan niet voldoende voedingsstoffen binnen en verzwakken, waardoor ook de weerstand afneemt.' Ook vaccinatie van het moederdier kan helpen om de hoeveelheid antistoffen in de biest te verhogen. Daarnaast moet de afkalfstal schoon zijn, zodat kalveren daar geen ziekteverwekkers ophopen.

Mestmonster nemen

Hoe goed een veehouder ook zijn best doet, kalverdiarree helemaal voorkomen is onmogelijk. Wie tóch een kalf met diarree heeft, kan het beste altijd eerst een mestmonster laten onderzoeken, raadt Gille aan. 'Het is goed om te weten welke ziekteverwekker de diarree veroorzaakt, zodat je gericht kunt behandelen. Bij virussen hebben antibiotica bijvoorbeeld geen zin. Wat je in ieder geval altijd kunt doen, is ervoor zorgen dat het kalf voldoende vocht binnenkrijgt.' |

Een schone omgeving en schone speenemmers zijn belangrijk bij het voorkomen van kalverdiarree